

אילו של יצחק

כ"ח טבת	כניסת שבת	יציאת שבת
17:41	16:22	17:41
17:42	16:43	17:42
17:40	16:31	17:40
17:43	16:45	17:43

פרשת "וַאֲרָא"

עם סיום הפרשה הקודמת, סופר על התגברות השעבוד. אחרי שהקב"ה שלח את משה רבנו אל עם ישראל ובפיו בשורת הגאולה, קרה ההפך הגמור: פרעה הכביד את עול השעבוד, חדל מלתת תבן לעם והעלה את התביעות מבני ישראל. המשבר היה חמור, עד ששטרי בני ישראל הטיחו במשה את כאבם, ומשה רבנו זעק אל ה': **"אֲדֹנָי, לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה-- לָמָּה זָה, שְׁלַחְתָּנִי. וַיִּמָּאז בְּאֵתֵי אֶל-פְּרַעֲה, לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ, הֲרַע, לְעַם הַזֶּה; וְהִצַּל לֹא-הִצַּלְתָּ, אֶת-עַמְּךָ."** (ה, כ"ב-כ"ג)

מקורות חז"ל מלאים תיאורים של מצבים כאלה ערב הגאולה ואף בתחילתה. ב'זוהר חדש' (בראשית ו,א) מתואר סדר הגאולה העתידה: "כך היא גאולתן של ישראל – בשעה שיאיר להם שמש הגאולה, תבוא להם צרה אחר צרה ואפלה אחר אפלה, ובעוד הם שרויים בה – יאיר עליהם אור ה'". ואמר **הכלי יקר**: "כך היא המידה, שבכל יום סמוך לעלות השחר, החושך מחשיך ביותר... וכן בימות החורף, סמוך לעלות השמש, הקור הולך וגובר ולבסוף הוא מנוצח מן השמש... כמו-כן, מה שהרע פרעה לישראל עכשיו יותר ממה שעשה לשעבר, זה מופת חותך שקרב קצו וזמן הגאולה קרוב".

לירידות האלה כמבואר בספרים, יש כמה מטרות: זיכרון אחרון לפני הגאולה; הסרת גורמים שליליים שעלולים לפגום בשלמות הגאולה; יצירת חלל וציפייה לקראת אור הגאולה, שכיני את הקרקע לקראתה; כמו-כן יש בכך **מעין ניסיון ומבחן לאמונתו של כל יהודי** בגאולה הקרובה לבוא, ולכן תוספת של מצוות ומעשים טובים ותוספת של תפילה לקב"ה שיקצר את הסבל – בהחלט יכולות ליצור 'קפיצת הדרך' ולחסוך מאתנו הרבה סבל ותלאות.

כשיודעים כל זאת מגיעים להכרה, שחלילה לנו מליפול ברוחנו או לפקפק באמונתנו. להפך, דווקא לנוכח הירידה החדה והבלתי-מובנת צריכים אנו להתחזק באמונה על הגאולה שתבוא באורח מפתיע – 'בהיסח הדעת', ושמכאן אפשר רק לעלות, ולא סתם עלייה – אלא עד לפסגה העליונה ביותר.

וכך, מנקודת השפל העמוקה ביותר של השעבוד, עומד להתחיל תהליך הגאולה. הקב"ה מבשר למשה, כי קרובה גאולת ישראל, ומנמק:

"וְגַם אֲנִי שֹׁמְעָתִי, אֶת-נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מִצְרִים, מַעֲבִדִים אֹתָם; וְאֶזְכְּרָה, אֶת-בְּרִיתִי." (ו', ה')

לפי פשוטו של מקרא, הקב"ה מודיע למשה שהחל תהליך הגאולה, ובמשפט אחד כורך הקב"ה את ייסורי ישראל עם זכירת הברית. ויש לשאול: האם אין מדובר בשני עניינים? וכי הברית אינה עומדת בעינה גם ללא הייסורים? ועונה על שאלתנו **רבי שמעון בן לקיש** (ברכות, ה/א): נאמר לשון 'בְּרִית' הן לעניין פיזור מלח על הקורבנות: "וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ, מֵעַל מִנְחָתֶךָ;" (ויקרא ב', י"ג), והן לגבי ייסורים, בסוף קללות התוכחה: "אֲלֶּה דְבַרֵי הַבְּרִית" (דברים כ"ח, ס"ט) – ללמדנו, שכשם שהמלח מטעים את הברש ומכשירו לאכילה הוצאת הדם, כך הייסורים ממרקים כל עוונותיו של אדם. ומבאר ספר 'מאור ושמש', שכשם שאי אפשר להנות מבשר אם מלחו אותו יתר על המידה, ורק אם נמלח כשיעור הוא מועיל לבשר ומשבחו, כך הייסורים ממרקים עוונותיו של אדם אלא אם באו עליו בשיעור ראוי, באופן שיוכל לקבלם, אבל אם הם תקיפים וחזקים עד שאינו יכול לעמוד בהם, הם עלולים להעביר את האדם על דעתו. לפיכך אמר הקב"ה: **"וְגַם אֲנִי שֹׁמְעָתִי, אֶת-נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר מִצְרִים, מַעֲבִדִים אֹתָם"** – שמשעבדים בהם יתר על המידה. לכן **"וְאֶזְכְּרָה אֶת בְּרִיתִי"** – שלא יהיה כבשר שנמלח יותר מדי.

"וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם, וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים; וַיְדַעְתֶּם, כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם, מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם." (ו', ז')

נתבאר בספרים הקודשים (שפת אמת וארא) כי ידיעה זו – וידעתם כי אני ה' אלוקיכם, היא המוציאה את האדם מסבלו, משעבודו ומיצרו, כי באמונתו הינו יודע שהקב"ה משגיח עליו בכל עת ורע, וכל הבא עליו מאתו יתברך הוא ואין כאן כל סבל ומיצר אלא טובה וברכה.

וכך כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע (זוהר): 'תאמינו לי אחי (אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו על), אם לא הייתי יודע בעצמי שבכל תנועה שבעולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא על כל פרט ופרט, הרי כבר ומימים רבים הייתי אובד מן העולם ממה שעבר עלי מן הדוחק והעוני והעזר והגלות. וכאשר אדם מאמין באמת שאין בעולם כלום חוץ מהש"ת, אז כל הדינים ומתקנים לו על ידי אור האמונה, ואינו צריך לצעוק ותפילה אלא על ידי ביטחון ואמונה מיד נהיה חסד ה'.

ואמר בעל ה'יתולדות יעקב יוסף זי"ע (משפטים ד"ה ואלה) וז"ל: שמעתי ממורי (מרן הבעש"ט הק' זי"ע) כשרוצין ליפרע העונש למי שהוא ראוי לעונש אז נוטלין ממנו מדת מדרגת הבטחון, כי בשעה שהאדם מאמין בלבו ונפשו בבוראו ובהשגחתו, אין כל כוח שבעולם שיכול להזיקו, עכ"ל. נמצא שהמחזיק עצמו באמונה ובטחון לא תימוט רגלו לעולמים.

מכות מצריים

(דס) - **"כֹּה, אֲמַר ה', בְּזֹאת תִּדְעֶה, כִּי אֲנִי ה': הִנֵּה אֲנֹכִי מִכָּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי, עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר-- וְנִהְפְּכוּ לְדָם."** (ז, י"ז)

אמר **הרבי מליובאוויטש**: מים מסמלים את הקרירות, ואילו הדם מסמל חמימות. המכה הראשונה שהקה הקב"ה את מצרים הייתה הפיכת המים לדם, שהיא ראשית תהליך היציאה ממצרים.

כך גם בעבודה הרוחנית של האדם: מיד כשמבקש האדם לצאת מ'מצרים' – ממצרי הגוף והנפש הבהמית, עליו להפוך תחילה את ה'מים', את הקרירות והאדישות לענייני תורה ומצוות, ל'דם' – לחום ולהתלהבות של קדושה.

(צפרדע) - **"וַיַּעַשׂ ה', כְּדָבַר מִשֶּׁה; וַיִּמָּתוּ, הַצִּפְרָדְעִים, מִן-הַבְּתִיִּים מִן-הַחֲצִלֹת, וּמִן-הַשְּׂדֵת."** (ח', ט')

והרי כתוב לעיל: **"וַיַּעַל וַיִּבְאֵר בְּבֵיתָךְ, וַיִּבְחָדֵר מִשְׁפָּכֶךָ וְעַל-מִשְׁתֶּךָ; וַיִּבְבֵּית עֲבָדֶיךָ וַיַּעֲמֶךָ, וַיִּבְתְּנִיךָ וַיִּבְמַשְׁאֲרוּתֶיךָ."** (ז', כ"ח)? כתוב בספר ב'דעת זקנים', שאותם צפרדעים שנכנסו לתנורים לא מתו! והטעם לכך הוא, שלמרות שיכלו לעשות רצון ה' באופן אחר, להיכנס לבתים ולאוכל וכד', בכל זאת מסרו את נפשם לעשות רצון קונם ולא חששו להיכנס ולהישרף, על כן, נתן להם ה' שרם, שלא מתו כמו שאר הצפרדעים שבשדות ובחצרות! ומקשים חכמים ושואלים: הרי בהמשך מובא שהכלבים שסתמו את פיהם ולא נבחו על בני ישראל כשיצאו ממצרים, קיבלו שכרם עד סוף כל הדורות – שכל נבלה וטריפה לכלב תשליכון אותו, ואילו כאן הצפרדעים שמסרו נפשם ונכנסו לתנורים, קיבלו רק הם שכרם ולא זרעם?

ועונים על כך חכמי המוסר, שמכאן ההוכחה ש'לסגור את הפה' לעיתים זו עבודה קשה יותר מאשר להיכנס לתנור בוער, ולכן הכלבים שסתמו פיהם קיבלו את השכר לדורותיהם, משא"כ הצפרדעים. וקל וחומר אנו שנתאמץ לשמור על פינו ונסגור אותו בשעת הצורך, ודאי יראה ה' וישפיע לנו מטובו, עד סוף כל הדורות.

(ברד) - **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי, מִשֶּׁה, כְּצִאתִי אֶת-הָעִיר, אֶפְרַשׁ אֶת-כַּפֵּי אֶל-ה'; הַקְּלֹת יִחְדְּלוּ, וְהַבְּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד, לְמַעַן תִּדְעֶה, כִּי לֹא הָאֲרֶץ, וְאֵתָהּ, וְעַבְדֶּיךָ: יְדַעְתִּי--כִּי טָרַם תִּירָאוּן, מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים."** (ט' כ"ט-ל')

כצאתי את העיר – אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גילולים (רש"י). המפרשים תמהו מדוע רק במכת ברד אמר משה **"כְּצִאתִי אֶת-הָעִיר, אֶפְרַשׁ אֶת-כַּפֵּי אֶל-ה'"**, וכי בשאר המכות יכול היה להתפלל בעיר מלאה גילולים?

ואכן, **הרמב"ן** תירץ שבאמת גם בשאר המכות הלך מוחץ לעיר כדי להתפלל, אולם במכת ברד לחץ עליו פרעה למהר באמרו **"וַיִּרְב, מְהִיל קִלְת אֱלֹקִים וַיִּבְרָד"**, ולכן הוצרך משה להודיעו שמכל מקום לא יתפלל בתוך העיר.

אבל יישוב חריף אמר על כך בעל **הברוך טעם** זי"ע בספרו **"ברוך שאמר"**: גם פרעה ידע שמה מקפיד תמיד להתפלל רק מוחץ לעיר משום שהעיר מלאה גילולי עבודה זרה, אולם במכת ברד, לאחר שאמר פרעה **"ה', הַצִּדִיק"**, הרי ביטל את העבודה זרה באמירה, ומעתה – כך טען בפני משה – יכול אתה להתפלל תיכף ומיד, כאן ועכשיו! אבל משה השיב לו: **"כְּצִאתִי אֶת-הָעִיר, אֶפְרַשׁ אֶת-כַּפֵּי"**, ולמה?

משום ש"אתה, וְעַבְדֶּיךָ: יְדַעְתִּי--כִּי טָרַם תִּירָאוּן, מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים", ואין פיהם וליבכם שווים, והביטול אינו אלא מפני היראה – ואם כך אינו מועיל, כמבואר בשולחן ערוך (יורה דעה קמו. ז) שאם נכרי מבטל האמירה בעלמא הרי זה ביטול, אולם אם ביטלה מכוח אונס – אינה מבטלת, כי אין פיו וליבו שווין, ולכן הוצרך משה לצאת מהעיר גם הפעם.

ספר **"דברי יוסף"** (ע' 158-159) הביא דבר נפלא, ולפיו, לפני כמה מאות שנים נתגלה מוחץ לעיר צוען שבארץ מצרים, בית כנסת שהיו מכנים אותו בית הכנסת של משה רבנו ע"ה. גם הישמעאלים היו מכנים אותו **"כניסת מוסא"**, והיה מקובל אצלם במסורת, שכאשר משה היה אומר לפרעה **"כצאתי את העיר אפרש את כפי"**, הוא היה הולך להתפלל בבית הכנסת הזה, וכשהיה מתפלל שם היה תוקע את מטהו במקום אחד בתוך האדמה, ובאותו מקום צמח אילן גדול, ויוצא פרח ויוצץ ציץ. ומנהג יהודי מצרים שעולים וחווגים שם בחג השבועות.

"ואתה, ועבדיך: זעיתי--כי טרם תיראון, מפני ה' אלקים. והפשתה והשערה, נפתה: כי השערה אביב, והפשתה גבעל. והחטה והקסמת, לא נכו: כי אפילת, הנה." (ט', ל-ל"ב).

ויש לשאול: מה פשר הסמיכות בין שני הפסוקים? באר ה'חזון ישעיהו': כל הנחגות של פרעה באה מחמת היותו בעל גאוה אשר בטח בכחו ועוצם ידו. אמר משה רבנו לפרעה: "וְעַבְדֶּיךָ: זְעִיתִי--כִּי טָרַם תִּירָאוּ, מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים" – אתם בטוחים ובוטחים בעצמכם ולכן אתם נוהגים בחזק יד. אבל דע לך כי **"נְאוֹת אֲדָם, תִּשְׁפִּילְנֹו;"** (משלי כט, כג), וסופך לפול. ובאה התורה הקדושה לרמוז שיש לקחת דוגמא מן הקורה בצומח – **"והפשתה והשערה, נפתה: כי השערה אביב, והפשתה גבעל"** – למרות היותן חזקות וקשות – ודווקא משום כך – סופן שהן נשברות. אבל **"והחטה והקסמת, לא נכו: כי אפילת, הנה"** – בשעת המכה היו עדיין רכות ולכן לא נשברו. הרי לך כי דווקא הרכים שורדים ומחזיקים מעמד.

בפרשתנו, משה מצטווה ללכת לארמון פרעה ולדרוש את שחרור ישראל. הדיפלומטיה נכשלת ומשה עובר לדבר עם המקל. הוא מניף שוב ושוב את המטה ומפיל צונאמי על מצרים. המדינה חוטפת עשר מכות נוראות שממטות חורבן על כל מה שהיה בה. המים הופכים לדם, הגוף מתגרד בכינים ושחין, היבול מתחלף בארבה ובעלי החיים משתוללים בגורב ודבר. הסוף (שנקרא בשבוע הבא) מתרחש בליל פסח, בחצות הלילה, **"והקפית כל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"**, הנפשות נפגעות ופרעה מתמוטט ופותח את השערים בפני ישראל.

כמה זמן נמשך הסיפור של המכות? מתי הגיע משה למצרים והתחיל את המכות? וכמה זמן נמשכה כל מכה? חז"ל מצאו רמזים בין הפסוקים. וכיון שמדובר ברמזים, נוצרו כמה שיטות: יש אומרים שהמכות נמשכו עשרה חודשים, יש שאומרים שמונה וחצי חודשים, מחודש אב עד אמצע ניסן ויש אומרים שנמשכו רק ששה וחצי חודשים, מחודש תשרי עד אמצע ניסן. על כל פנים, בין נאמר כך ובין נאמר כך, עשר המכות היו סיפור ארוך שנמשך הרבה זמן. וכאן אנו שואלים: מה היה הצורך בכל הסרט הארוך הזה? מדוע לא הספיקו כמה מכות אדירות? והרי השם יתברך ידע מראש שהמכות החלשות לא ישרו את פרעה, ואם כן היה עליו להשליך מיד את מכת בכורות שפגעה בגוף המצרים ופרעה היה ממחר לשלחם?

מסבירים חז"ל: **מכות מצרים לא נועדו רק להוציא את ישראל ממצרים, אלא גם להוציא את מצרים מישראל.** מכות מצרים לא נועדו רק עבור מצרים, הם כוונו גם עבור ישראל והעולם כולו.

עשר המכות היו קורס תאולוגי מרהיב **בהבנת נוכחות הקב"ה בעולם.** כוונתם לנטוע בלב האדם את ההבנה שהעולם הזה הוא קרוב ביותר לקב"ה. יש מפעיל לכל העסק הזה.

אומר הנביא (ירמיהו לב כ): **"אֲשֶׁר שָׁמַתְּ אֹתוֹת וּמִפְתֵּימִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְאֲדָם וַתַּעֲשֶׂה לָךְ שֵׁם כְּיוֹם הַזֶּה."**

שואל הבעש"ט: לכאורה מהו 'אותות מופתים עד היום הזה... בישראל'? ועונה: מכות מצרים לא נגמרו, השפעתם נמשכת עד היום בעם ישראל כעם ובכל אדם כאדם. טמונים בהן **כל יסודות האמונה לכל אדם במצוקות שעובר, וכל התשובות לכל שאלה ותהיה שתעלה.** יש בהם את יסודות האמונה לכל שאלה שתעלה לפניך בכל עניין.

מפרש **האברבנאל**, ואחר כך הדבר מורחב אצל מפרשים רבים, שסוד המכות טמון במימרה מפורסמת שאנו אומרים בליל פסח:

בעיצומה של עריכת הסדר בליל פסח, אנו מרימים את הכוס ואומרים: **"רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך, עד"ש, באח"ב"**.

וכאן מיד עולה השאלה: מה רבי יהודה מחדש, ומדוע מייחסים את אמרה זו לרבי יהודה? הרי גם ילד יכול לומר ראשי תיבות כאלו?

אומר האברבנאל רעיון גאוני: רבי יהודה מלמד שעשר המכות נחלקו **לשלוש קבוצות:** דצ"ך, עד"ש, באח"ב. זאת לא הייתה רק סידרה ארוכה של עשר מכות, אלא קורס תיאולוגי מזורז **בשלוש סדרות שכל אחת הייתה בנויה משלושה מפגשים + מפגש מסכם אחד** (מכת בכורות)

ומוסיף האברבנאל, שלפני כל סידרה, מכריז הבורא על תכליתה בהצהרה דרמטית: לפני הסדרה הראשונה, במכת דם נאמר שהיא נועדה בכדי ש"בזאת תדע כי אני ה'". לפני תחילת הסידרה השנייה במכת הרביעית ערוב, אמר סידרה זו נועדה **"למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ"**. ובתחילת הסידרה השלישית והמסכמת, לפני המכה השביעית ברד, הכריז שתכליתה היא **"בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ"** ואילו בשאר המכות לא אמר דבר מהלשונות האלה.

ואכן, עיון קל בפסוקים מעלה כי עשר המכות היו בנויות משלוש סדרות שהלכו וחזרו על עצמן. נשים לב:

דס: לך אל פרעה בבוקר... ואמרת אליו... שלח את עמי.

צפרדע: בא אל פרעה ואמרת אליו.

כינים: נטה את מטך והך את עפר הארץ.

במכה הראשונה נאמר ללכת אל פרעה בבוקר (כשהוא לבדו ביאור) ולהתרות בו. במכה השנייה נאמר סתם "בא אל פרעה" (במשך היום, כשהוא בארמון) ולהתרות בו. במכה השלישית לא הייתה התראה מקדימה כלל, אלא המכה על מצרים נחתה בהפתעה.

וישוב הדברים חוזרים על עצמם בצורה מדויקת בסדרה הבאה:

ערוב: השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה... ואמרת אליו... שלח עמי ויעבדני.

דבר: בא אל פרעה ודיברת אליו... שלח את עמי ויעבדני.

שחין: קחו לכם מלא חופניכם פיה – ללא התראה כלל.

וישוב בפעם השלישית:

ברד: השכם בבקר והתייצב לפני פרעה.

ארבה: בא אל פרעה.

חשך: נטה ידך על השמים ויהי חושך – ללא התראה כלל.

מה עמד מאחורי החלוקה הזו לשלוש קבוצות? אומר האברבנאל רעיון עצום: המכות באו להפגין בפני העולם כולו את כוחו של ה'. "למען ספר שמי בכל הארץ". באותם ימים עמדה להתחיל תקופה חדשה בחיי האנושות: האלוקים עמד להתגלות על הר סיני ולהעביר לעולם את המסר הגדול שלו. ולכן כהכנה מקדימה לכך, ה' רצה להראות לעולם כולו – יהודים ושאינם יהודים – את כוחו הגדול השולט בעליונים ובתחתונים.

אם נפרט לפרטים את האמונה היסודית שלנו בכוחו של האלוקים, נשים לב כי היא מורכבת משלושה פרטים:

א. **יש אלוקים.** העולם לא נברא מעצמו, אלא נברא על ידי האלוקים.

ב. האלוקים מנהל את החיים **בהשגחה פרטית** ונותן לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו.

ג. בכח האלוקים לחולל ניסים **ולשנות את הטבע כרצונו.**

מול האמונה הנחרצת הזאת, עומדים האפיקורסים, וראש וראשון להם הוא פרעה בעצמו, ששוללים את שלוש ההנחות הנ"ל:

א. הם אומרים בזלזול **"מי ה' אשר אשמע בקולו?"** כלומר, אין אלוקים ח"ו, והעולם מנוהל באקראיות על ידי כוחות הטבע.

ב. רמה מצומצמת יותר של אפיקורסות, שבה מוכנים לקבל שיש אלוקים, אך אומרים **"רם על כל גוים ה'"**. כלומר, הוא אינו מתעסק בשטויות של החיים **ואינו עוקב אחרי הצדיק או הרשע.** לא מעניין את האלוקים הגדול האם מישורו ערוב בשר וחלב בללחת או חתך נייר טואלט בשבת...

ג. ישנם אפיקורסים עוד יותר עדינים המוכנים לקבל את שתי ההנחות הקודמות, אך אינם מאמינים בניסים. הם סבורים שהקב"ה הפקיד את ניהול העולם בידי כוחות הטבע ואינו משנה אותם לעולם.

וכדי להוכיח את צדקת שלוש יסודות האמונה היהודית, העניק ה' שלוש סדרות של מכות:

הקבוצה הראשונה הוכיחה שיש אלוקים בעולם. הנה היאור, מקור הטבע והאליל של מצרים, הפך לדם, צפרדעים עלו ממנו והארץ מלאה בכינים, עד שחרטומי מצרים נאלצו להודות **"אצבע אלוקים היא" – יש אלוקים!**

הקבוצה השנייה הוכיחה - שלא רק שיש אלוקים, אלא הוא מנהל את העולם בהשגחה פרטית ומעניק לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו. החל מהמכה הרביעית, התורה מדגישה פרט חדש שלא נאמר עד כה: המכה הזיקה רק למצרים ולא לישראל! במכת ערוב הסתובבו חיות בארץ מצרים ולא נכנסו לארץ גושן. מכאן שהאלוקים בשמים, משגיח בהשגחה פרטית ומפקח גם בארץ. וכך התורה מעידה גם במכות הבאות, שענשו מהם רק הצדיקים ולא הרשעים.

הקבוצה השלישית הוכיחה - שלא רק שיש אלוקים בשמים והוא נמצא למטה בארץ, אלא – אין טבע! אין מושג של כוחות עצמאיים שמתנהלים באופן אוטומטי על פי מערכת נהיגה קבועה מראש, אלא **הטבע עצמו הוא אלוקות מכוסה בשכבות עבות של יד אלוקית.** לכן בשלוש המכות הללו, הטבע הפך לפלסטלינה. הכוחות הרגילים של אש ומים שימשו יחד בערבוביה עד שהקרח בער! ובמכת חושך הפסיקה השמש את תפקידה הטבעי וימש חושך. **הכוחות הכי בסיסיים השתנו לחלוטין ופעלו בצורה הפוכה ממה שהם רגילים.**

מתוך דברים אלה נלמד, שהמכות לא נועדו רק לשחרר את ישראל, אלא היה בהם גם עניין בפני עצמו. כפי שהאריך האברבנאל שפרעה חלק על משה בשלושה שורשים: הכחיש מציאות ה', הכחיש השגחתו בדרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו, והכחיש שהאלוקה יכול לשנות הטבע ולחדשם כרצונו. ועל זה באו ג' קבוצות המכות: דצ"ך – באו לאמת את עצם מציאות האל-ולכן נאמר בתחילתן **"בזאת תדע כי אני ה'"**. ג' המכות **עד"ש** באו לאמת השורש השני, שהקב"ה משגיח על כל, כמו שנאמר בהן שהן הזיקו רק למצרים, וזהו שנאמר בתחילתן **"והפליתי ביום ההוא את ארץ גֶשֶׁן אֲשֶׁר עָמִי עִמָּךְ עֲלֶיךָ לְבִלְתִּי הַיּוֹם שֶׁמֶן עָרֵב" לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ"**, וסדרת המכות האחרונות **באח"ב** הוכיחו שיש ביד השם יתברך לשנות את הטבע כרצונו, שהרי בחורים צעירים מתו באמצע היום, וזהו שנאמר **"בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ"**. (מבוסס על שיעורו של הרב שניאור אשכנזי)

לע"ו אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתן ז"ל
נלב"ע ב' עבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"ו ר' יצחק בר' נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.